

JONGEREN DIALOOG

Verslag 27 september 2023

SEER

Staatscommissie
Demografische
Ontwikkelingen 2050

DKJL
Discussiëren Kun Je Leren

“Ik mis een duidelijke visie waar we als Nederland heen willen. Ik denk dat veel mensen het nodig hebben om een visie en lange termijn beeld te hebben.”

Op woensdagavond 27 september 2023 organiseerde de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, in samenwerking met het SER Jongerenplatform, een jongerendialoog in het Paard in Den Haag. De jongerendialoog volgde op de bijeenkomst ‘The Future is Ours’ van 12 mei 2023, waar meer dan 100 jongeren in discussie gingen over de toekomst van Nederland in 2050.

De staatscommissie heeft twee survey-onderzoeken laten uitvoeren over de opvattingen van Nederlanders met betrekking tot demografische veranderingen, zoals vergrijzing en bevolkingsgroei. Tijdens de jongerendialoog op 27 september zijn enkele van deze resultaten met jongeren besproken, waarbij zij de gelegenheid kregen om hun visie op de toekomst te delen.

Uitnodigingen werden verstuurd naar alle jongeren die aanwezig waren tijdens de eerste dialoog op 12 mei. Van deze groep waren 12 jongeren aanwezig bij de dialoog op 27 september, afkomstig uit verschillende delen van het land, variërend in leeftijd van 16 tot 30 jaar. Dit verslag vat de resultaten samen en weerspiegelt de opvattingen van de jongeren aanwezig op woensdagavond 27 september.

Programma van de avond

- 19:00 - 19:30** Inloop
- 19:30 - 19:45** Welkomstwoord voorzitter / korte toelichting op de onderzoeken
- 19:45 - 21:00** Groepsgesprekken begeleid door commissieleden
- 21:00 - 21:15** Reflectiemoment en conclusies
- 21:15 - 22:00** Informele nazit

Impressie van de avond

De avond werd geopend door de voorzitter van de staatscommissie, Richard van Zwol. Na een welkomstwoord en toelichting op het doel van de avond, vertelde Richard over de fase waarin de staatscommissie zich op dit moment bevindt. Jongeren waren nieuwsgierig naar wat er met hun inbreng gebeurt en hoe de commissie zich verhoudt tot de aankomende verkiezingen.

Harry van Dalen (hoogleraar aan de Universiteit Tilburg en wetenschappelijk adjunct-secretaris van de staatscommissie) gaf daarna een korte toelichting op de onderzoeken die de staatscommissie heeft laten uitvoeren. Hij nodigde de aanwezige jongeren nadrukkelijk uit hun perspectief op de toekomst te delen. Vervolgens zijn de jongeren in drie groepen uiteengegaan.

Iedere groep had een eigen focus:

- 1) Arbeidsmarkt, Demografie en Studie
- 2) Migratie, Vergrijzing en Cultuur
- 3) Bevolking, Wonen en Samenleven

In elke groep waren de drie door de commissie onderzochte dimensies (ruimtelijk, economie en publieke voorzieningen) vertegenwoordigd, en er waren ook mogelijke accenten met betrekking tot handelingsperspectieven aanwezig.

Tijdens de gesprekken hadden de leden van de staatscommissie de vrijheid om hun eigen vragen te stellen. Deze vragen dienden louter als leidraad voor het gesprek. Over het algemeen volgden de gesprekken de onderwerpen die door jongeren zelf werden ingebracht en door hen als relevant werden beschouwd om te bespreken. Hiermee waren de eigen aangedragen toekomstperspectieven en zorgen van de aanwezige jongeren leidend voor het gesprek van deze avond.

“Wat willen we voor Nederland? 2x zoveel economische groei? Of 2x zo gezond? Ik weet het wel.”

Groep

Migratie, Vergrijzing en Cultuur

De groep 'Migratie, Vergrijzing en Cultuur' werd begeleid door commissieleden Monika Sie Dhian Ho en Ismintha Waldring. Bij de start van het gesprek werd de context verduidelijkt en de centrale vraag ingeleid. Daarna stelden Monika en Ismintha verschillende discussievragen.

Samenvatting

Jongeren die aanwezig waren geven aan dat zij in hun **eigen leefomgeving drukte ervaren**, maar vinden ook dat de ruimte in Nederland efficiënter ingedeeld zou kunnen worden. Volgens hen kunnen we zorgen voor een **betere verspreiding van mensen en voorzieningen door het land**. Een stevig netwerk van openbaar vervoer is dan wel een voorwaarde.

Zij geven daarnaast aan dat het belangrijk is dat **mensen in Nederland met elkaar in verbinding staan**. Verbinding kan volgens hen ontstaan doordat je bij elkaar in de buurt woont, collega's bent, samen naar school gaat of elkaar in culturele setting tegenkomt. Een jongere geeft aan dat het 'mengen' en verspreiden van verschillende groepen over Nederland belangrijk is voor de sociale cohesie. Op dit moment ervaren de

aanwezige jongeren dat culturele diversiteit alleen in de grote steden zichtbaar is. Jongeren zien de 'verbinding' wel als enorme uitdaging, omdat mensen vaak gewend zijn vooral om te gaan met mensen waar zij zelf op lijken.

De aanwezige jongeren geven aan dat zij **in sommige omstandigheden zich aanpassen en niet 100% zichzelf durven te zijn**. In sommige situaties laten zij hun religie, cultuur of afkomst niet zien. De vraag die daaruit voortvloeit is: Waarom is dat nodig? Mag je niet gewoon zijn wie je bent? En kunnen we verbinding vinden in de diversiteit die wij hebben?

De verbinding is volgens hen in Nederland deels in gevaar. Micro-agressie en racisme komen veel voor. Tegelijkertijd zien jongeren dat groepen zich soms verenigen voor een hoger doel, bijvoorbeeld bij de klimaatprotesten op de A12.

Op de vraag **hoe Nederland om moet gaan met de vergrijzing**, reageren de aanwezige jongeren vooral **positief constructief**. "Laten we ook investeren in ouderen die door willen en kunnen werken." Ook wijzen zij erop dat het vaak cultureel bepaald is hoe mensen met ouderen omgaan.

"Mijn straat ruikt naar hutspot en couscous."

Quotes

Hoe kijken jullie aan tegen een land dat steeds voller wordt?

"Ik maak mij zorgen over mijn eigen leefruimte en baankansen bij een steeds voller Nederland. Ik maak me zorgen over de schaarste in ruimte, werkgelegenheid en woningen."

"Nederland wordt steeds meer een groot stedelijk gebied, zoals een wereldstad als Hongkong."

"Ik denk dat we de ruimte in Nederland veel efficiënter kunnen benutten. We kunnen het aantrekkelijker maken om in dorpen te wonen, door een sterk netwerk van

openbaar vervoer. We kunnen ons meer richten op betere spreiding over Nederland en kritisch nadenken over de organisatie van de ruimte in ons land."

"Ik vind het grote probleem dat dorpen slecht bereikbaar zijn en dat het openbaar vervoer te duur is. Wellicht moeten wij het OV gratis maken."

Hoe gaan we om met migratie en ruimte?

"Zorg ervoor dat mensen over het land worden verspreid en dat zij verbinding vinden doordat we een land worden van verschillende mensen die aan elkaar gewend zijn omdat ze met elkaar in de buurt wonen. Mengen is belangrijk om begrip voor elkaar te vinden."

“Ik woon in Rotterdam en ik heb het idee dat dat een cultureel diverse stad is. Maar, als je reist door Nederland, zie je dat in veel delen in Nederland helemaal niet zoveel diversiteit is.”

“Ik twijfel of mensen elkaar echt zullen vinden. Vaak zoeken mensen toch mensen waar zij op lijken.”

Hoe zorgen we voor een diverse verbinding?

“Zorg dat mensen met verschillende culturen meer verspreid wonen over Nederland, zodat ontmoeting al kan plaatsvinden op de scholen. Nu lijkt migratie soms geconcentreerd in de randstad.”

“Op school moet je elkaar ontmoeten, maar moet je ook in de inhoud van de lessen een brede wereldoriëntatie krijgen.”

“Steden hebben een versterkend effect op onderlinge kruisbestuiving. Maar versterkt ook eenzaamheid en is niet de oplossing van het probleem.”

Hoe zorgen we ervoor dat niet de randstad een magneeteffect heeft?

“Mensen trekken met een reden weg uit de regio. De bereikbaarheid of werkgelegenheid is niet voldoende.”

Moet jij je identiteit thuis laten? Durf jij te zijn wie je bent?

“Ik zie wel de mogelijkheid om verbinding aan te gaan wanneer mensen meer nabijheid hebben. Denk aan een buurman met een andere culturele achtergrond. Het is belangrijk dat we elkaar echt kennen en daarbij niet bezig zijn met cultuur of achtergrond maar met de persoon.”

“Verbinding hoeft niet altijd wederkerig te zijn. Bijvoorbeeld: er zijn ouders die het lastig vinden om non-binaire voornaamwoorden te gebruiken. Tot dat een van de rolmodellen wel non binaire voornaamwoorden gingen gebruiken en de ouders werden geïnspireerd het ook te doen door de verbinding met het rolmodel. Terwijl het rolmodel niet per se verbinding heeft met die ouders [context: het ging hier over (positieve) rolmodellen op sociale media die voor verbinding en begrip kunnen zorgen, sec].”

“Het lijkt soms ingebed dat ouderen ‘een zorg’ zijn, maar kunnen we niet beter kijken naar het potentieel van ouderen?”

Vind je dat de verbinding in Nederland in gevaar is?

“In Nederland is nog wel veel racisme en micro-agressie. Veel verschillende mensen ervaren het gevoel van buitengesloten worden.”

“Aan de ene kant is er minder verbinding tussen mensen. Maar soms zie je ook dat mensen elkaar weer vinden. Kijk bijvoorbeeld bij de klimaatprotesten op de A12. Mensen zijn verbonden.”

“Mensen hebben tijd nodig om te veranderen. Zeker een oudere generatie wil het graag goed doen en geen fouten maken. Er verandert veel in de samenleving, ook in taal. We moeten leren om fouten te durven maken om te leren. Geef elkaar wat meer ruimte.”

Hoe moet Nederland omgaan met de vergrijzing?

“Zorg er ook voor dat ouderen die dat willen en kunnen, langer door kunnen werken. Laten we ook investeren in werkende ouderen.”

“Hoe we met ouderen omgaan, is voor een deel cultureel bepaald. Het lijkt soms ingebed dat ouderen ‘een zorg’ zijn, maar kunnen we niet beter kijken naar het potentieel van ouderen?”

“Ik denk ook dat het culturele verschillen zullen zijn. Voor mij is het normaal om later zelf voor mijn ouders te gaan zorgen.”

“Ik denk dat we meer zelf mantelzorg op ons moeten nemen, maar dan moet daar wel meer tijd en ruimte voor vrijgemaakt worden.”

Groep

Bevolking, Wonen en Samenleven

De groep 'Bevolking, Wonen en Samenleven' werd begeleid door commissieleden Helga de Valk en Marco Pastors. Het gesprek begon met een toelichting op de bevolkingsgroei en de rol van migratie hierin. Het migratiebeleid kwam gedurende het gesprek op verschillende momenten terug.

Samenvatting

In de discussie spreken aanwezige jongeren zich uit over migratie in relatie tot de bevolkingsgroei. Zij verschillen duidelijk van mening. Eén jongere geeft aan dat hij zich zorgen maakt over **'verarming' wanneer er veel 'laaggeschoolde' migranten aangetrokken worden**. Hij geeft ook aan dat niet iedereen even economisch productief is. Hij ziet hoger geschoolde mensen in de toekomst uit Nederland vertrekken.

De twee andere jongeren zijn het **hier niet mee eens**. Zij hebben **moeite met het 'hokjes denken' en zien juist dat iedereen van waarde is**. Zij storen zich aan het beeld dat migranten 'profiteurs' zouden zijn. Daarnaast geven zij aan dat we migranten in de toekomst veel nodig zullen hebben, met name in de zorg. Ze hebben echter wel bedenkingen bij het idee om migranten aan te trekken op basis van specifieke beroepsgroepen, omdat het stellen van bepaalde eisen aan mensen het beeld kan creëren dat mensen alleen hier naartoe komen om de samenleving te bedienen, iets dat de sociale cohesie zou kunnen ondermijnen.

Ook vindt **een jongere dat Nederland een grote verantwoordelijkheid en 'morele verplichting' heeft om vluchtelingen op te vangen**, aangezien we ook 'schuldig' zijn aan klimaatverandering en economische ongelijkheid.

De aanwezige jongeren **hechten waarde aan sociale cohesie en de onderlinge verbinding** tussen mensen. Twee jongeren vinden dat groepen zoveel mogelijk met elkaar in contact moeten komen om de sociale cohesie te versterken. **Een andere jongere vindt dat sociale cohesie niet haalbaar is**. In de discussie die hierop volgt nuanceert een jongere uit de groep het beeld dat conflicten en versplintering vooral te koppelen zijn aan culturele verschillen. Volgens haar zijn er veel meer aspecten die voor polarisatie en

"Ik word er moe van dat mensen migranten zo in een hokje stoppen. Alsof iedereen hier komt om te profiteren? We moeten kijken naar een toekomst, waarin iedereen van waarde is."

versplintering zorgen. De vroegselectie in het onderwijs noemt ze daarbij ook als boosdoener. Een andere jongere vult aan dat er in onderwijs volgens hem veel meer aandacht moet zijn voor persoonlijke/ innerlijke ontwikkeling, empathie en wereldwijsheid.

Op de vraag hoe we met de vergrijzing moeten omgaan, geeft een jongere aan dat hij vindt dat we **meer integraal naar de toekomst van Nederland** moeten kijken. Dat zorgkosten stijgen, is volgens hem ook deels omdat we ongezonder worden. Volgens hem **moeten we focussen op een gezond leven** (gezond eten, veel sporten, mentale gezondheid, geluk). Dat vraagt van de overheid ook dat er niet alleen geldprikkels moeten zijn, maar aandacht voor kwaliteit en gezondheid.

De aanwezige jongeren **waarden over het algemeen de leefbaarheid van hun eigen omgeving**, hoewel zij in grote steden wel de drukte ervaren, dit met name in verband met toerisme (als voorbeeld werd Amsterdam genoemd). Ze maken zich alle drie zorgen over het tekort aan woningen en de stijgende (huur)prijzen.

Quotes

Hoe kijken jullie naar de bevolkingsgroei?

“We weten dat veel arbeidsmigranten naar Nederland komen, aangetrokken door de kans op een beter leven. Gezien de toestroom van deze mensen is het van cruciaal belang om na te denken over de sociale stabiliteit van ons land. Ik hecht veel waarde aan de integratie van deze groepen.”

“Ik maak me zorgen dat groepen elkaar niet vinden en elkaar niet tegen komen in het dagelijks leven. Ik wil niet zo’n wereld krijgen dat mensen elkaar niet kennen. Dan krijg je irritatie. Sociale stabiliteit vind ik belangrijk. Dus ik vind het belangrijk dat we ervoor blijven zorgen dat mensen opgevangen worden.”

“Ik maak me een beetje boos over het idee dat soms heerst dat migranten hier alleen maar komen om te ‘profiteren’. Vaak is het voor mensen in Nederland echt niet heel veel beter. Veel mensen worden hier als ‘nietsnutten’ behandeld. Ik vind dat dat beeld moet veranderen en menselijker moet worden. Bovendien: we gaan migranten zo echt nodig hebben als je kijkt naar de tekorten in de zorg.”

Wat vind je van het idee om vooral migranten aan te trekken in bepaalde beroepsgroepen?

“Persoonlijk maak ik me zorgen over ‘verarming’ wanneer er veel ‘laaggeschoolde’ migranten worden aangetrokken. Ik ben me er ook van bewust dat niet iedereen even economisch productief is en ik zie het risico dat hoogopgeleide mensen in de toekomst Nederland zouden kunnen verlaten.”

“Het lijkt me moeilijk om mensen te selecteren op beroepsgroep. Dan stel je bepaalde eisen aan mensen om er bij te horen. Je gaat mensen uit elkaar drijven als je mensen selecteert op beroepsgroepen.”

“Ik denk eerder dat we moeten kijken naar de manier waarop we naar diploma’s en competenties kijken van beroepsgroepen: dus dat mensen makkelijk kunnen werken in de zorg”

De leeftijd stijgt, vergrijzing neemt toe. Hoe kijken jullie hiernaar?

“Ik vind dat we meer integraal naar de toekomst moeten kijken. De zorgkosten stijgen, maar we leven ook niet gezond. Je zou kunnen kijken hoe mensen gezonder kunnen worden. Onze maatstaven voor succes zijn nu vaak geld en economie, maar ik zou meer aandacht willen voor welzijn en geluk. Dat vereist van de overheid dat zij niet alleen maar kijken naar geldprikkelers.

Neem sport; ik vind het raar dat sport geld kost. Waarom moet je betalen voor sport? Waarom is er belasting op groente? Het wordt moeilijk gemaakt om gezond te leven. Het kost geld gezond te zijn. Sommige mensen werken zich over de kop om te kunnen overleven. Stress is ongezond. Je moet mensen mentale rust geven, zodat zij ook gezonder kunnen geven. Kijk meer naar kwaliteit, in plaats van kwantiteit. Minder consumptie, meer kwaliteit. Je kunt geluk ervaren om door met elkaar in verbinding te staan, in plaats van altijd te consumeren.”

“Het gaat volgens mij niet zozeer op het groeien van de economie. We zouden effectiever en productiever kunnen werken en meer aandacht moeten besteden aan verdelingsvraagstukken. We zijn in Nederland sterk in economische groei, maar slecht in welvaart verdelen.”

“Waarom kan een Perzische arts hier niet werken? We zouden kwaliteit meer moeten waarderen in plaats van naar de verschillen te kijken. Kijk bijvoorbeeld naar de verhalen en ervaringen die iemand meeneemt, in plaats van iedereen langs dezelfde meetlat te leggen. Zo missen we bijzondere kwaliteiten.”

Als je denkt aan welvaartsbehoud: dan zou het wel fijn zijn als de jongeren van nu veel uren zouden willen gaan werken. Maar het lijkt of jongeren dat helemaal niet willen. Is dat zo?

“Ik merk dat de mindset nu is dat veel jongeren heel snel veel geld willen verdienen, zodat zij snel kunnen ophouden met werken.”

“Dit is wel context afhankelijk. Het is ook een bepaalde luxe om te zeggen dat je niet fulltime wilt werken.”

Maar deze houding zet het financieringsstelsel onder druk. Hoe zien jullie dat?

“Ik houd niet van een collectief financieringsstelsel en soms is pech gewoon pech.”

“In plaats van meer werken, zou je mensen ook op andere manieren kunnen motiveren. Bijvoorbeeld als mensen als mantelzorger naast hun werk meer sociale zorg op zich zouden nemen.”

In de toekomst: Je zul je waarschijnlijk meer voor je ouders moeten zorgen. Denk je dan ook aan andere woonruimtes? Zou jij met je ouders samenwonen?

“Ik zou de ouderenzorg meer decentraal organiseren. Dan moet je heel veel gaan ombouwen.”

“Ik wil niet 100% van de tijd voor mijn ouders zorgen, maar ik zou naar creatieve oplossingen willen kijken. Dus dat we taken verdelen.”

“Kunnen we zaken niet combineren en omdenken? Zo kunnen we ouderen en kleine kinderen bijvoorbeeld bij elkaar brengen en (indien de ouderen fit zijn), ouderen voor kleine kinderen laten zorgen. Dat zorgt tegelijk voor meer levensvreugde.

Qua woondichtheid zitten we ergens in de middenmoot; qua bevolkingsdichtheid aan de top. Hoe kijken jullie naar de ruimte? Hebben we met elkaar genoeg ruimte?

“Wanneer ik Amsterdam bezoek, merk ik de drukte, vooral door de toeristen. Ook ervaar ik de woningnood, aangezien ik in een studentenhuis woon. Hoewel ik geen grotere woonruimte nodig heb, hecht ik wel waarde aan de leefbaarheid in de wijk. Naar mijn mening is de leefbaarheid in de wijken momenteel voldoende.”

“Ik vind Nederland niet te druk. Ik maak me zorgen over hoe lastig het is een huis te krijgen. Hoge huur; te duur. Het gaat over bijbouwen: nu nog minder voordeling om panden te verhuren.

Het systeem zit vast. Er moet meer toekomstgericht beleid op wonen komen. Huizen worden nu ook vaak opgekocht door investeerders. We moeten een ander investeringsmiddel zoeken.”

Met de verwachte bevolkingsgroei in het vooruitzicht, wat zijn mogelijke benaderingen om hiermee om te gaan, zoals het vergroten van de woningvoorraad of het reguleren van de bevolkingsgroei?

“Ik vind dit een lastige vraag. Wereldwijd zou ik zeggen: bevolkingsgroei afremmen. In Nederland is dit wel een ander geval. Ik denk dat we niet meer moeten bijbouwen, maar anders moeten bouwen.”

Wil je met je ouders wonen?

“Ik zou best met mijn ouders of een familielid willen wonen. Ik denk ook dat dit cultuurafhankelijk is.”

Er zijn veel verschillende groepen. Soms schuurt het. Maken jullie je daar zorgen over? Hoe voorkomen we versplintering in de maatschappij?

“Ik zou eigenlijk terug willen naar de verzuiling, zodat groepen elkaar niet veel tegenkomen. Ik denk dat echt integreren moeilijk is; je kunt iemand immers niet dwingen te geloven wat een ander vindt. Je krijgt ook geen conflicten als je elkaars normen niet breekt. Ik denk dat er fundamentele waardeverschillen zijn, die je niet zo kunt overbruggen.”

“Ik denk dat je juist wél met elkaar in contact moet komen. Als je vanaf jongs af aan met elkaar opgroeit, leer je elkaar kennen en leer je meer naar overeenkomsten kijken.”

“Ik vind het lastig dat die sociale versplintering vooral aan cultuur wordt gekoppeld. Die versplintering zit niet alleen en cultuur/afkomst, maar ook aan andere aspecten: opleiding/ randstad versus platteland. Ik denk eerder dat de versplintering komt omdat mensen discussies voeren in hun eigen bubbel. Ik geloof dat de vroegselectie in het onderwijs hieraan bijdraagt, aangezien jongeren vanaf hun twaalfde al een bepaalde richting op worden gestuurd.”

Welke zorgen wil je nog delen?

“Ik vind dat het onderwijssysteem aangepast moet worden. De schaalvergroting vind ik lastig. Daarnaast denk ik dat er te weinig aandacht is voor persoonlijke vorming, innerlijke ontwikkeling en mentale weerbaarheid. Ik vind het een zorgelijke ontwikkeling dat dat bijvoorbeeld aardrijkskunde en geschiedenis niet meer in de CITO opgenomen worden. Je leert grammatica, maar niet presenteren.”

“Er ontbreekt een bepaalde vorming. Hierdoor raken mensen naar mijn idee een beetje verdwaald. We zouden meer in jongeren moeten investeren, empathie aanmoedigen en ze wereldwijd maken.”

Groep

Arbeidsmarkt, Demografie en Studie

De groep 'Arbeidsmarkt, Demografie en Studie' onder leiding van commissielid Emma van Zoelen en secretariaatsleden Floor Bruggeman en Harry van Dalen begon het gesprek met een bespreking van de vergrijzing en een open vraag over de toekomst van de arbeidsmarkt.

Samenvatting

De aanwezige jongeren benadrukten de frequente baanwisselingen en de veranderende werkcultuur, waarin **flexibiliteit en mobiliteit steeds belangrijker worden**. Ze pleitten voor bijscholing en omscholing om zich aan te passen aan deze dynamiek. Bezorgdheid werd geuit over de toegankelijkheid van deze mogelijkheden voor iedereen, en er werd gewezen op de **behoefte van mensen aan controle over hun werkpatronen**. Het onderwijs werd bekritiseerd omdat het vaak tekortschiet in het voorbereiden van studenten op flexibele werkomgevingen, en de kosten van omscholing en bijscholing werden genoemd.

De aanwezige jongeren suggereerden de implementatie van het BBL-concept (Beroeps Begeleidende Leerweg) op het hbo om hbo-studenten meer flexibiliteit te bieden in omscholing. Ze benadrukten het **probleem van diploma-inflatie** en het belang van het zich kunnen onderscheiden op de arbeidsmarkt, waarbij sommigen financiële waardering als essentieel beschouwden. Ze **voelden de druk van een rat-race** waarin ze steeds meer moesten ondernemen, zoals netwerken en extra activiteiten, om zichzelf te differentiëren en een positie op de arbeidsmarkt te verwerven.

De impact van technologie op de arbeidsmarkt werd erkend, vooral in digitale beroepen, terwijl fysieke beroepen en menselijke zorg als minder vatbaar voor automatisering werden gezien. De groep jongeren wees op de mogelijkheid dat technologie nieuwe beroepen zou kunnen creëren.

De aanwezige jongeren vinden dat de **manier waarop mensen met pensioen gaan vaak niet goed doordacht is**, wat soms leidt tot het **verlies van waardevolle kennis en ervaring**. Er zou meer aandacht moeten zijn voor het identificeren van groepen die zowel de wens als de capaciteit hebben om langer door te werken, hoewel dit sterk afhangt van de specifieke beroepsgroepen.

Ook merkten de aanwezige jongeren op dat de **flexibiliteit van de arbeidsmarkt tot wrijving kan leiden**, omdat werkgevers in bijscholing van medewerkers zouden moeten investeren, terwijl velen de vrijheid van het zzp-schap verkiezen. Ze benadrukten de groeiende trend van mensen die als zzp'er willen werken en de uitdaging van voortdurende aanpassing en bijscholing in de huidige arbeidsmarkt. Als een nieuwe benadering om flexibiliteit en stabiliteit in de arbeidsmarkt te bevorderen, werd het **concept van gedeeld werkgeverschap** genoemd als suggestie.

Tot slot besprak deze groep jongeren de **kinderwens** in relatie tot factoren zoals **klimaatverandering, vergrijzing, arbeidsmarktcrisissen en prestatiedruk**. Ze gaven aan dat ze zich in eerste instantie willen concentreren op hun carrière, persoonlijke ontwikkeling en financiële zekerheid met betrekking tot werk en huisvesting, voordat ze beslissingen nemen over het stichten van een gezin, omdat ze hun **kinderen de best mogelijke kansen willen bieden**.

“Hoe zorgen we voor meer participatie van mbo-jongeren bij dit soort focusgroepen?”

Quotes

Welke zorgen wil je delen over de toekomstige arbeidsmarkt?

“Ik denk dat veel mensen van baan naar baan bewegen en dat dat ook is hoe de arbeidsmarkt en steeds meer uit ziet. Dit vraagt wel een flexibele houding van mensen. Niet iedereen kan hier goed in meekomen, of krijgt vanuit huis de bagage mee. Ik denk niet dat het onderwijs jongeren hier altijd voldoende op kan voorbereiden. Daarnaast is bijscholen en omscholing ook heel kostbaar.”

“Ik denk wel dat opleiding veel kan betekenen in het bijscholen, bijvoorbeeld door modulair onderwijs. De werkgever moet ook goed begeleiden en werken aan de ‘onboarding’.”

“Misschien moeten we het idee van BBL vanuit het mbo ook gaan inzetten bij het hbo. Je begint met werken en 1 keer per week ga je naar school.”

“Volgens mij zien onderwijsinstellingen nu ook wel dat het slim is om niet alleen van 9 tot 5 onderwijs te bieden, maar dat jongeren ook kunnen leren in de praktijk.”

“Een scenario waar ik aan denk is: zijn we niet met ze allemaal ‘te slim’ geworden? Zijn er niet te veel hoogopgeleide mensen? Terwijl we juist te veel tekorten hebben aan vaklui. Een scenario zou zijn dat er een herwaardering komt aan de beroepen.”

“Ik geloof dat we eerder stil moeten staan bij de kennis die mensen bezitten en wat er aan kennis verloren gaat wanneer zij met pensioen gaan.”

“Ik denk dat het een gemiste kans is dat zeggen dat iedereen zo hoog mogelijk opgeleid moet zijn, in plaats van focussen op brede talenten. Ik denk daarbij ook dat instroomeisen niet te hoog moeten zijn bij beroepen waar veel vraag is, zodat mensen snel kunnen instappen.”

“Je merkt dat de termen ‘hoog’ en ‘laag’ opgeleid langzaam verdwijnen, evenals het bijbehorende beeld.”

“Ik zie de nivellering ook wel enigszins als een bedreiging. Ik wil niet noodzakelijk mijn ‘hoogopgeleide’ positie verliezen.”

“Voor mij horen draagkracht en solidariteit erbij, dus ik vind het juist belangrijk dat degenen aan de ‘onderkant’ meer gaan verdienen.”

“Personeelstekorten in de zorg, het onderwijs en de bouw, in combinatie met vergrijzing en het geboortecijfer, vormen een van de grootste uitdagingen.”

“Technische MBO-studies hebben nu als startsalaries vaak meer dan HBO/WO. Misschien lost dit zich op termijn vanzelf op door marktwerking.”

We spreken over concurrentiepositie en diploma-inflatie, terwijl er tegelijkertijd grote tekorten zijn waarbij vooral mbo-geschoolden gewenst zijn. Hoe zien jullie de rol van technologie in relatie tot deze tekorten?

"Ik denk niet dat technologie een oplossing is voor de tekorten. De technologie zorgt ook voor nieuwe rollen. Het werk verandert; we worden productiever, maar ik denk niet dat het gaten oplost."

"Ik denk dat technologie impact gaat hebben, maar niet in de fysieke ruimte. Er moet nog steeds gebouwd worden, er is nog steeds iemand nodig aan het bed."

"Ik denk dat we een verschuiving gaan zien naar meer nadruk op vaardigheden, bijvoorbeeld in de vorm van een 'skills paspoort'. Hierbij kijken we naar welke talenten mensen hebben om van daaruit een studie of baan te vinden, in plaats van te baseren op wat men leuk vindt, geld of status."

"Ik geloof dat we eerder aandacht moeten besteden aan de kennis die mensen bezitten en aan de kennis die we verliezen wanneer mensen met pensioen gaan."

Bij arbeidsmarkttekorten hebben mensen meer onderhandelingsruimte en kunnen bijvoorbeeld kiezen om als zzp'er te werken. Hoe kijk jullie daar tegenaan?

"Je ergens aan committeren, mag wat mij betreft meer lonen."

"Mensen zoeken vooral naar flexibiliteit en belastingvoordelen, niet noodzakelijk alleen naar meer inkomen."

"Het 'speelveld' is niet eerlijk tussen mensen die zzp'er zijn en in vaste dienst zijn."

"Het schuurt: enerzijds willen mensen graag als zzp'er aan de slag, anderzijds is er krapte en moeten mensen zich steeds aanpassen."

"Moet het minder aantrekkelijk worden om flexibel te zijn?"

"Een idee is gedeeld werkgeverschap in de regio."

"We moeten ons meer richten op de circulaire arbeidsmarkt."

In hoeverre beïnvloeden deze factoren (uitdagingen) de beslissing om kinderen te krijgen?

"Kinderen opvoeden is kostbaar. Ik zou eerst financiële stabiliteit willen hebben en een huis willen kopen."

"Ik geloof dat we tegenwoordig bewuster omgaan met levenskeuzes. Mensen plannen meer doordacht."

"Vroeger kon je een gezin onderhouden met één inkomen, maar tegenwoordig heb je bijna twee inkomens nodig om een gezin te ondersteunen."

"Ik denk serieus dat de hoge kosten voor kinderopvang mensen wel tegenhouden om aan kinderen te beginnen."

"Ik denk dat prestatiedruk ook meespeelt bij wel of niet een gezin stichten. Ik zou me eerst willen richten op mijn carrière, zekerheden, economische niveau."

"Is een laag geboortecijfer echt een probleem als we dat kunnen compenseren met migratie?"

"Het verruimen van ouderschapsverlof is erg behulpzaam. Ook het recht op thuiswerken draagt bij aan een betere werk-privébalans."

